

Hogyan használja a futballt az új, szélsőjobboldali populista hullám hatalmának megerősítésére

A futball a gátlástalan populisták és a neofasiszták új generációjára jellemző macsó, sovinizta fantáziák tökéletes terepe

Orbán Viktor e hónap [2018. október – *a ford.*] elején Londonba látogatott. Ez nem hivatalos állami látogatás vagy politikai jellegű út volt; ellenkezőleg, a magyar miniszterelnök alig néhány órát tartózkodott az országban [az Egyesült Királyságban – *a ford.*]. Nem is egy, hanem két magánrepülőgépre volt szükség ahhoz, hogy Orbán népes kíséretét szállítsa; köztük volt Csányi Sándor, Magyarország leggazdagabb embere és a *Magyar Labdarúgó Szövetség* elnöke, Schmidt Mária konzervatív történész és kormányzati tanácsadó, valamint Adnan Polat török üzletember, a *Galatasaray* labdarúgó csapat korábbi elnöke. Látogatásuk helyszínéül a *Stamford Bridge*-et, a *Chelsea* focicsapat otthonát választották, abból az alkalomból, hogy a Chelsea 1–0-ra legyőzte a *Vidi* csapatát. Mindez bizonyára túl nagy felhajtásnak tűnik egy mezei Európa Kupa meccs kedvéért, viszont sokat segíthet annak megértésében, hányféle és milyen szerepet játszik a labdarúgás egy olyan ember rezsimjében, akit gyakran jellemeznek veszélyes, tekintélyelvű politikusként, erős fasiszta elhajlásokkal.

Orbán érdeklődése a futball iránt semmiképpen sem nevezhető felületesnek. Fiatalkorában amatőr labdarúgó volt – egyszer még a *Football Manager* nevű népszerű videójátékban is szerepelt –, és amióta 2010-ben visszatért a miniszterelnöki székbe, ezt az élethosszig tartó szenvedélyét különös és baljóslatú „puha hatalommal” alakította. E fejlemény jól tükrözi – vagy éppen előjelzi – a futball szerepét a globális szélsőjobboldali populizmusban.

Először is itt a tény, hogy az ország labdarúgásának vezetői között ott ülnek Orbán gazdag oligarcha barátai. Magyarország legnagyobb klubjait Orbán szövetségesei tartják kezükben: a *Ferencváros* csapata a Fidesz egyik alelnökének tulajdonában van; a *Mezőkövesd* a *Nemzeti Adó- és Vámhivatal* vezetőjéé. Másodsorban, hatalmas pénzek ömlenek a fociakadémiák és futball-létesítmények támogatására. 2020-ig, amikor Magyarország a labdarúgó Európa-bajnokság egyik házigazdája lesz, több mint 32 stadion épül fel vagy kerül felújításra közpénzből. A világbajnokságon elért bravúros horvát szereplésen felbuzdulva, Orbán célul tűzte ki, hogy az ország egy évtizeden belül egy egész csapatnyi világszínvonalú futballistát neveljen fel.

Mindennek kettős funkciója van. Amellett, hogy saját személyes hobbijának hódolhat, s a mecenatúra és jutalékosztás hatalmas hálózata hozza így létre, Orbán egyszersmind támogatói bázist is épít. 2010-es hatalomra jutását nagy léptékű, alulról szerveződő mozgalom segítette, ami részben futballhuligánokra és a stadionok biztonsági személyzetére épült. A *Puskás Akadémia* megalakítása – ami voltaképpen Orbán saját futball klubja, és nemrég került fel az első osztályú csapatok közé – világosan kijelöli az utat, amin járva Orbán az ország labdarúgó hagyományát saját nacionalista céljai elérésére használja fel. Ahogyan Bodoky Tamás kivándorolt magyar újságíró megfogalmazta egy tavalyi, a *Politico* c. lapnak adott interjújában: „Sokan éreznek Magyarországon nosztalgiát az 1950-es évek labdarúgó csapata iránt. Orbán ezt a nemzetközi hírnevet akarja újra megteremteni.”¹

Orbán a labdarúgáson keresztül igyekszik megerősíteni politikai hatalmát; más feltörekvő, szélsőjobboldali ideológusok viszont arra használják a futballt, hogy ezt a politikai hatalmat megszerezzék. Brazíliában a szélsőjobboldali Bolsonaro, egykori katonatiszt, rasszizmusra, nőgyűlöletre, homofóbiára és környezeti katasztrófára építve készül a hatalom megragadására.² Megígérte, hogy felfegyverzi a civil lakosságot, és Amazónia erdeinek hatalmas területeit eladja bányavállalatoknak, mivel, szerinte, az ott élő bennszülöttek jobban örülnének „az elektromosságnek, tévének, szőke csajoknak és az internetnek”.

Mindezek ellenére – vagy talán éppen emiatt – Bolsonaro rendkívüli népszerűsége tett szert az ország leghíresebb futballistái körében: Ronaldinho, Rivaldo, Cafu, Kaka, Lucas Moura mind ömellette emelt szót. Brazíliában a futball évtizedekig viszonylag független maradt a politikától, de az erősen megosztó választási kampány sokakat kényszerített rá, hogy állást foglaljanak vele kapcsolatban. Bár számos labdarúgó támogatója – nemrég még Neymar is lájkolt egy

Bolsonaro kampányát méltató Instagram-bejegyzést –, talán nem ez lesz a vízvonalzó Bolsonaro valószínűsíthető győzelmében. Mindazonáltal ez a támogatás többheti publicitást biztosított Bolsonaro kampánya számára – egy olyan országban, ahol a profi labdarúgók nyilvános megszólalásait olyan részletességgel tárgyalják és elemzik, akár az időjárást.

A futball kiszámíthatóbb szerepet játszott más „erős emberek” stratégiájában: ez volt az a tér, ahol az újfasiszták által olyannyira kedvelt, identitás-alapú kultúrharcot el lehetett játszani. Olaszország új miniszterelnök-helyettese, Matteo Salvini, a szélsőjobboldali Északi Liga vezére, nem késlekedett előadni saját, kocsmái hangvételű elemzését az olasz labdarúgás helyzetéről; hazája kiesését a világbajnokságból a helyi és hivatásos labdarúgásban játszó „túl sok idegen” jelenlétének tulajdonította. Szerinte állami beavatkozásra volna szükség: limitálni kellene, hány idegenlégiós játszhat egy-egy klubban. Eközben Németországban a szélsőjobboldali AfD a Mesut Özil elleni kirohanásaival irányította magára a figyelmet a világbajnokság ideje alatt, s a széleskörű felháborodás miatt Özilt hirtelen nyugdíjazták a német nemzeti tizenegyből.³

Még Angliában is – bár az ország meg van róla győződve, hogy a szurkolóknak kiszabott 75 fontos jegyárakkal sikerült kezelni a szélsőjobb és a futball összefonódásának ügyét – a klubok és a hatóságok azzal szembesülnek, hogy ezek a problémák nem tűntek el a futball háza tájáról, csupán egyszerű átrendeződés történt. A *Kick It Out* nevű, futballal foglalkozó szervezet már régóta kongatja a vészharangot, hogy újra szélsőséges csoportok próbálnak teret nyerni a labdarúgás világában, és a szélsőjobboldali *Democratic Football Lads' Alliance* múlt hétvégén rendezett felvonulása – amin részt vett a *West Ham* csapatának azóta menesztett ifjúsági edzője is – igazolni látszik aggodalmaikat.⁴

Visszatérve Magyarországra: Orbán látóköre szélesedik. Miután hazájában a labdarúgással kapcsolatos infrastruktúra felett szinte teljes kontrollt szerzett, most külföldre tekint, és igyekszik a futballt a szomszédos államokban a magyar befolyás erősítésére felhasználni. Közeli szövetségese, bizonyos Mészáros Lőrinc, többségi részesedést vásárolt az *Osijek* nevű horvát futballcsapatban, miközben Orbán a *Puskás Labdarúgó Akadémia* Romániában létrehozott szervezeteit dotálja kormányzati támogatással.

A *The Guardian*ban közölt idei [2018 – a ford.] interjúban Orbán felvázolta a labdarúgó nagyhatalommal kapcsolatos vízióját a magyar

fociakadémiák hálózatáról, és Budapesten túli, a Balkán, Románia és Ukrajna egy részét, az ország történelmi területeit – ahogyan ő fogalmazott, „Nagy-Magyarországot” – magába foglaló befolyási övezetről. Hátborzongató figyelmeztetés ez a futball erejére: egy törzsi jellegű sport, amelynek hatalmas, fogékony és csalódott munkásosztálybeli férfiakkal teli közönsége van, és ami sok szempontból tökéletes terepe a gátlástalan populistáknak és a neofasiszták új generációját jellemző macsó, sovíniszta fantáziáknak.

Fordítói jegyzetek

- 1 Lásd: https://www.politico.eu/article/viktor-orban-sport-hungary-prestige/?utm_source=mandiner&utm_medium=link&utm_campaign=mandiner_201912.
A *Politico* – és így Liew – az Átlátszó 2016-os kalkulációit használta fel. Az Átlátszó ezzel kapcsolatos két tényfeltáró írását Csepregi Botond jegyezte: <https://atlatszo.hu/2016/04/22/stadionlaz-1-resz-eddig-40-milliard-forint-kozpenz-mentel-az-elkeszult-het-stadionra/> és <https://atlatszo.hu/2016/05/03/stadionlaz-2-resz-legalabb-215-milliard-forintba-fog-fajni-a-koznek-orban-stadionos-bogracs-gulyasa/>.
- 2 A cikk keletkezésének idején, 2018 októberében még nem zajlottak le a brazil választások; Jair Bolsonaro 2019. január 1-jén lépett hivatalba Brazília elnökeként.
- 3 Mesut Özil török származású, Németországban született profi labdarúgó a 2018-as török választások idején Londonban találkozott Recep Tayyip Erdoğannal; egy játékosársával együtt aláírt focimezt ajándékoztak az elnöknek. A találkozót és az erről készült fotókat sokan az Erdoğan politikája melletti kiállásként értelmezték, és a játékos Németországgal szembeni hazafias érzéseit és lojalitását is kétségbe vonták. A játékosok akcióját nem csak az AfD, de számos más politikus, többek között Angela Merkel is rosszállással fogadta.
- 4 A szélsőjobboldali *Democratic Football Lads' Alliance* nevű szervezet 2018. október 13-i londoni felvonulása, a szervezők szerint, az elharapódzó utcai erőszak, a megszorítások, a háborús veteránokkal szembeni rossz bánásmód, illetve egyszerűen a kormány elleni tiltakozás volt. A felvonulás erőszakba torkollott, amikor a felvonulók összecsaptak a rendőrökkel és antifasiszta ellentüntetőkkel.

(Fordította: Lyublyanovics Kyra)

Eredeti megjelenés: *The Independent Online*, 2018. október 18.
<https://www.independent.co.uk/sport/football/international/viktor-orban-hungary-jair-bolsonaro-brazil-matteo-salvini-italy-jonathan-liew-a8589451.html>